

Spravedlnost může existovat bez lásky, láska bez spravedlnosti nikoli

Pietro Archiati

Nezaujatému pozorovateli dnešního světa se vnucuje dojem, že lidé se ve svém vývoji skutečně nacházejí uprostřed velkého přelomu. Stále méně lidí se spokojuje s tím, co platí za spravedlivé, a stále početnější jsou ti, kdo považují za nespravedlivé to, co předepisuje spravedlnost. A nikomu už nestačí dělat jen to, co mají nebo musí dělat všichni: každý hledá prostor pro to, co dělá, protože to chce ze své nejnítěrnější svobody. Každý chce najít cestu, aby uskutečnil sám sebe, cestu, která je „správná“ jen pro něj a jinak pro nikoho, protože jenom on může učinit „po právu“ své zvláštní povaze. Jenom na takové zvláštní cestě se každému jednotlivému člověku může dostávat plné spravedlnosti.

Stačí se jen podívat na zcela všední mezilidské vztahy: Když dva lidé žijí spolu, je naprosto běžné, že se co chvíli hádají o to, co každý z nich považuje za spravedlivé nebo nespravedlivé. „Mám na to právo ... Ty jsi nespravedlivý!“ - „Ne, jestli je tu někdo nespravedlivý, tak jsi to ty! ... Já mám koneckonců také svá práva.“ Tak se dva lidé dokážou často celé hodiny dohadovat. A budou-li oba trvat na tom, co každý považuje za spravedlivé nebo nespravedlivé, nikdy nedospějí k tomu, že budou zajedno. Často se stává, že někdo požaduje po druhém to, co považuje za své právo, a ten druhý pocituje právě to jako zcela nespravedlivé. Jak často můžeme slyšet větu: „Ne, to ode mě žádáš příliš!“

Proč se mi to, co ode mě požaduje ten druhý, zdá pokaždé být příliš? Je tomu tak proto, že to, co ode mě chce, nemá v podstatě meze: chce totiž ode mě všechno a nikdy nebude spokojený. Zvláštní ovšem je, že já od něj nepožaduji o nic méně. Nemám o nic méně dojem, že to, co mi dává, je stále málo. I já to pocituji jako spravedlivé teprve tehdy, až mě přestane odmítat nebo říkat „ne“, a možná mi ani to nebude stačit!

To je jen jedna ze známek toho, že velký přelom, který pro křesťanství započal před dvěma tisíci lety, je dnes stále ještě v plném běhu. Rozum, který chladně zvažuje, co je spravedlivé, čeká ve všech oblastech života na to, aby pozvolna udělal patřičný prostor velkorysosti srdce, která chce být více než jen spravedlivá. Nikdy nehledali lidé lásku s hlubší touhou než dnes, protože jediné ona může dát každému nekonečně více než jen to, co by bylo po právu.

Někdo tu možná namítne, že rozumná spravedlnost přece také dokáže učinit srdci zadost. Ale jak myslí nebo jak počítá rozum? Dívá se na vnější stránku života a

uvažuje: „Když jsem byl malý, dostal jsem od rodičů péči, výživu a ošacení. Později mi poskytli peněžní prostředky nutné pro vzdělání, potom mi pomohli najít práci. Když jsem se oženil, koupili mi ledničku a pračku a včera mi darovali láhev vína. Dobrá, tu láhev vína jim zítra můžu nějak oplatit. Ale že mě vychovali a potom mě nějaký čas ještě podporovali, je přece samozřejmé. To je zcela v pořádku, tak to přece dělají všichni. Copak jsem se jich prosil, aby mě přivedli na svět? A vůbec, až budu mít jednou děti, budu na tom úplně stejně jako mí rodiče. Nakonec se to přece všechno vyrovná..

„Účet“ lásky vypadá naproti tomu úplně jinak. Člověk opravdu milující si řekne: „Od ostatních jsem dostal nejenom všechno, co mám, ale navíc jim ještě vděčím za všechno, co jseml Co bych měl tedy vrátit? Co dlužím po právu ostatním? Dlužím jim celou svou bytost, celé své bytí! Prostě všechno.“

Taková spravedlnost, které je schopna jen láska, vychází z přesvědčení, že každý z nás vděčí všem za všechno, a srdce se cítí jako spravedlivé jenom tehdy, když dá dál všechno, co přijalo: své schopnosti, své síly, svůj čas, zkrátka všechno, aniž by to jedno účtovalo proti tomu druhému. Když si i jen to nejnepatrnější nechá pro sebe, pocítí to okamžitě jako nespravedlivé. Jediná spravedlnost, kterou zná láska, spočívá v její touze bezpodmínečně se rozdat.

My lidé jsme v podstatě všichni takoví hodní ego-isté, kteří požadují určitý druh spravedlnosti, která má vypadat docela, ale docela rozumně. Vzpomeňme si jen na dnešní zuřivý boj s mezinárodním terorismem a ptejme se, kdo je v tomto boji v právu a kdo v nepravu. Představme si, že prezident Spojených států by ke svému národu pronesl takovouto řeč o situaci ve státě: „Milí Američané, vyzývám vás, abyste všechny teroristy světa milovali! Jsme jejich dlužníky, neboť blahobyť, jemuž se těšíme, jsme mohli vytvořit jenom díky tomu, že jsme veškeré lidstvo i životní prostředí nespravedlivě využívali. My sami jsme z nich naší nespravedlností udělali takzvané teroristy. Je jenom po právu, když všechno, co jsme druhým vzali, jim teď vrátíme. Nemáme právo napadnout jakoukoli zemi s výmluvou na prevenci. Kdybychom to udělali, pouze bychom prosazovali právo silnějšího. Avšak právě v boji s mocnějším, s tehdejší Anglií, vznikl náš národ.“ Kdyby takto promluvil, co by mu na to odpověděli jeho voliči? Patrně by jeden přes druhého křičeli: „Ten člověk se zbláznil! Chceme nové volby! Chceme nového prezidenta!“

Už sto let je lidstvo posedlé heslem, které se ohání spravedlností mezi národy. To heslo zní: „Všechny národy mají stejné právo na sebeurčení.“ Oprávněnost tohoto hesla se zdá být nad slunce jasnější. Jak to ale vypadá ve skutečnosti? Stačí si vzpomenout na vztahy mezi Palestinci a Izraelci na Blízkém Východě, mezi protestanty a katolíky v Severním Irsku, mezi národy na Balkáně, mezi muslimy, křesťany a hinduisty na Dálném Východě. Co v takových případech znamená, že má

každý národ stejné právo na sebeurčení? Jak spravedlivá je spravedlnost, kterou si každá strana nárokuje pro sebe? Tato výzva k sebeurčení národů hrozí vrhnout lidstvo zpět do ducha, který vládl před zmíněným přelomem, který tehdy ovšem vládl právem. Tenkrát spravedlnost dostačovala, protože úsilí o svobodu v jednotlivém člověku nebylo dosud probuzené. V naší době je toto heslo tragickým anachronismem, něčím naprosto nesoučasným, protože srovnávající spravedlnost bez lásky už nemůže být spravedlivá k jedinečnosti každého jednotlivce. Jak by to vypadalo v rodině, kdyby pro každého jejího příslušníka platilo jenom právo na sebeurčení a kdyby zde nebylo vzájemné lásky?

Rudolf Steiner líčí v přednášce z 20. prosince 1918, že v duchovním světě probíhá v současnosti velkolepý zápas mezi moudrostí a láskou. Dříve se duchovní bytosti plné moudrosti staraly o to, aby všechno našlo své správné místo. Tyto bytosti vytvářely ve světě moudrý, rozumný a spravedlivý řád. Nyní se však řízení vývoje začínají ujímat duchové lásky - a to vnáší zpočátku do všeho zmatek. Moudrost miluje starodávný řád, láska však vynalézá každý den něco nového. Řád moudrosti hledá dobro v kráse světa, řád lásky hledá krásu v dobrotě lidí. Kdo hledá moudrost bez lásky, chce mít svůj klid, avšak tento klid se pak podobá klidu „hřbitovnímu“. Na hřbitově může také všechno vypadat velice hezky a uspořádaně, aleje tam ticho, nic se tam nepohne. Kdo se však snaží spojit moudrost s láskou, usiluje o vyšší řád, o svět plný překvapení, v němž se každý člověk může zcela svobodně rozvíjet ve své jedinečnosti.

Kdo chce mít jenom řád, ten má z lásky strach; není však příjemné žít ve strachu z lásky. Řád je sice nutný, ale co pomůže řád bez lásky? Člověk nebyl stvořen pro řád, nýbrž každý řád byl stvořen pro člověka. Láska je tvořivá, dovede vytvářet každý den nový řád, neboť ona zná jen takový druh řádu, který se nachází v neustálé proměně. K tomu je potřebná vyšší míra morální fantazie, avšak právě to skutečně odpovídá světu, kde je všechno ve vývoji, kde jsou všichni lidé společně na cestě.

Milovat každého člověka každý den jiným způsobem znamená chtít víc než jen řád. Spravedlnost by chtěla zachovat starodávný řád, protože jeho oprávněnost spatřuje ve skutečnosti, že osvědčeně „funguje“. Láska naproti tomu vynalézá život každý den nanovo, protože je nevyčerpatelně tvořivá. Funguje-li všechno podle řádu, ale chybí láska, pak zatím chybí všechno, co může člověka učinit šťastným.